

John Maynard Keynes (1883-1946)

Århundredets makroøkonom¹

Af Jesper Jespersen, cand.polit, ph.d., professor ved Institut for Samfundsvidenskab, Roskilde Universitetscenter

1. Indledning

Den britiske økonom John Maynard Keynes (1883-46) har det til fælles med bl.a. Adam Smith og Karl Marx, at nogle samfundsforskere har et så stærkt nedvurderende syn på kvaliteten af deres bidrag til den økonomiske teori, at de vælger helt at ignorere dem.

For mig står det således som et paradoks, at da den lange genopbygningskonjunktur, der kendetegnede de første 25 år efter krigens afslutning, var ved at klinge ud, blev Keynes »den moderne makroøkonomiske teoris fader« anset for at være forældet.

Begrundelsen herfor angives at være, at Keynes i sit hovedværk fra 1936 *The General Theory of Employment, Interest and Money* ikke havde givet noget direkte svar på inflationsproblemet (i 1970'erne). Det havde han af gode grunde ikke; for 1930'erne var netop karakteriseret ved høj arbejdsløshed bl.a. forårsaget af faldende priser. Keynes' kritikere valgte at negligere, at han både i 1923 i kølvandet på inflationsbølgen efter 1. Verdenskrig, i bogen *A Tract on Monetary Reform*, og ved udbruddet af 2. verdenskrig i pamfletten *How to pay for the War*, havde leveret skarpe teoretiske analyser af inflationens årsager og konsekvenser.

Den lange opgangsperiode i Vesteuropa efter 2. Verdenskrig havde stort set været selv-kørende skabt af det enorme (gen)investeringsbehov, som krigens ødelæggelser havde efterladt og som delvist blev finansieret af den amerikanske Marshall-hjælp. I den »gyldne« vækstperiode var politikernes opgave indskrænket til blot at »finjustere« konjunkturudviklingen via skattestigninger og offentlige budgetoverskud. Den tilsyneladende succes af disse mindre indgreb var politikkerne ikke sene til at udlægge som et resultat af deres indsats. De legitimerede de øgede offentlige udgifter og de stigende skatter med de nye »keynesianske« teorier, der blev udlagt som udelukkende et spørgsmål om at styre efterspørgslen i samfundet. Opstod der f.eks. en tendens til stigende arbejdsløshed, så skulle der ifølge disse »pseudo-keynesianske« teorier »blot« hældes mere kul på økonomien via de offentlige budgetter.

Da både inflation og arbejdsløshed så virkeligt satte ind fra midten af 1970'erne, viste det sig ikke at være slet så enkel en sag at bygge bolværk mod den makroøkonomiske ubalance. Socialdemokraterne var i denne periode politisk dominerende og havde regeringsmagten i en række toneangivende vestlige lande (Tyskland, Storbritannien, de nordiske lande). De søgte at fastholde den

fulde beskæftigelse ved en massiv pengeudpumpning over de offentlige budgetter i »Keynes' navn«. Det mislykkedes som bekendt. Både højre- og venstrefløj af det politiske spekter forviste efterfølgende Keynes til skammekrogen. 1970'ernes og 1980'ernes økonomiske kriser, domineret af høj inflation, valutasystemets sammenbrud og stigende arbejdsløshed blev efterfølgende forklaret ved en overdreven »keynesiansk« politik. Hermed svandt også idéen om, at efterspørgselsstyring overhovedet kunne bruges til sikring af den »fulde« beskæftigelse.

Dette udviklingsforløb er en del af baggrunden for, at der i dag fortsat sættes lighedstegn mellem en Keynes-inspireret økonomisk politik og en »uansvarlig« omgang med de offentlige finanser. Hvilket bl.a. den (forhenværende) tyske finansminister Oskar Lafontaine fik at føle, da han kom for skade at nævne, at han var inspireret af Keynes.

Men for kritikerne af den keynesianske makroteori og navnlig af dens konklusion om, at en aktiv økonomisk politik er nødvendig, når efterspørgslen svigter, var den stigende inflation et tilstrækkeligt argument til at lægge afstand til hele makroteorien. Først kritiserede monetaristerne, at Keynes havde fastholdt den marshallianske pristeori: at priserne bliver bestemt af de marginale omkostninger, hvilket vil sige af det nominelle lønniveau. Monetaristerne (Milton Friedman m.fl.) ønskede at genoplive kvantitetsteorien, hvor priseniveauet er bestemt af den eksogent givne pengemængde. Denne kritik blev hurtigt fulgt op af nyklassikernes (Robert Lucas m.fl.) efterlysning af et rationelt mikroøkonomisk fundament for makroteorien suppleret med en rationel forventningsdannelse.

En kritik, der lykkedes i en sådan grad, at Keynes' oprindelige bidrag røg ud af stort set alle lærebøger. Keynes-modellen fremstilles i dag som en variant af den oprindelige neoklassiske makromodel, hvor det blot antages, at lønniveauet kan være uflexibelt og

herved forårsage ufrivillig arbejdsløshed. I denne makromodel kan økonomisk politik kun midlertidigt – om overhovedet – mindske arbejdsløsheden; hvorimod ekspansiv finans- eller pengepolitik vil sætte sig *varige* spor i form af (en forstærket) inflation.

2. The General Theory indeholder en systemanalyse

Nu forholder det sig faktisk således, at i Keynes' originale økonomiske teorier må man lede forgæves efter en anbefaling af at benytte offentlige budgetunderskud, som et redskab til regulering af konjunkturudviklingen. Kikker man i hovedværket, er der si-ger og skriver ét kapitel ud af bogens 24, der overhovedet omhandler konjunkturregulering, og hvor det anbefalede middel er styring af de private investeringer via pengepolitikken. Kun i de tilfælde, hvor pengepolitikken er blokeret af enten den pengepolitiske ledelse eller af spekulation, kan det komme på tale at benytte finanspolitikken.

De øvrige 23 kapitler af bogen er en teoretisk analyse af, hvorledes det kapitalistiske markedssystem fungerer. Det er en beskrivelse af hvilke mekanismer, der bestemmer beskæftigelsen i en markedsbaseret økonomi med decentral beslutningsstruktur baseret på privat ejendomsret. Keynes havde derfor ikke en generel antagelse om et stift lønniveau. Tværtimod er han meget omhyggelig med at beskrive konsekvenserne af såvel variable som fuldt fleksible lønninger og betydningen heraf, ikke mindst for forventningsdannelsen.

3. Systemfejl nr. 1

Keynes er i General Theory først og fremmest systemanalytiker. Det er modstillingen af på den ene side den decentrale markeds-mæssige organisering af samfundsøkonomien og så på den anden side behovet for makroøkonomisk balance i form af fuld beskæftigelse, lav inflation, betalingsbalance-ligevægt, der er i centrum for hans analyse.

Her var det, at Keynes' analyse lagde en ny dimension til datidens økonomiske doktriner. Han tog afsæt i den for så vidt simple konstatering, at »laissez-faire« politikken har som forudsætning, at prissystemet under ideelle forhold ville kunne fungere perfekt på alle markeder. Eller sagt med andre ord, at der rent faktisk hersker en lærebogslignende fuldkommen konkurrence i hele økonomien. Altså, at ingen virksomhed, organisation eller institution er så dominerende, at den kan øve en direkte indflydelse på prisudviklingen. At det ikke forholder sig således i praksis turde være åbenbart.

Vi har her at gøre med det fænomen, der kunne kaldes markedsøkonomiens systemfejl nr.1. Idéen om, at der skulle kunne herske fuldkommen konkurrence er en illusion, som både Smith og Marx empirisk havde afvist bl.a. på grund af den private ejendomsret til produktionsmidler (jord og maskiner).

Erkendelsen af systemfejl nr.1, fraværet af fuldkommen konkurrence på et eller flere markeder, har efterfølgende resulteret i en række nye forskningsresultater til forståelse af, hvorledes markeder (bl.a. arbejdsmarkedet) rent faktisk fungerer i moderne samfundsøkonomier. Dette arbejde har dog endnu ikke sat sig afgørende spor i de generelle ligevægtsmodeller (AGL-modellerne).

4. Systemfejl nr. 2

Men af endnu større teoretisk betydning, så bygger de neoklassiske AGL-modeller udover forudsætningen om det perfekt fungerende markedssystem også på antagelsen om, at alle, husholdninger, virksomheder og hvem der i øvrigt opererer på markederne, har fuld information om det økonomiske systems generelle ligevægt. Det der i dagens fagjargon sammenfattes ved begrebet *rationelle forventninger*. Det forhold, at alle aktører inden for modellens rammer kender samtlige priser, beskæftigelses- og produktionsmuligheder i dag og i fremtiden. Det turde være lige så

åbenbart, at ingen markedsdeltager i praksis kan besidde en sådan viden, uanset om økonomien i øvrigt måtte være karakteriseret ved »fuldkommen konkurrence«. Selv nok så vel-fungerende markedsmekanismer på mikroniveau kan ikke tilvejebringe den nødvendige forhånds- information, der skal til for at sikre, at makroefterspørgslen netop vil matche makroudbudet ved fuld beskæftigelse.

5. Det er den neoklassiske makromodels systemfejl nr.2.

Keynes's bidrag til den økonomiske viden-skab er påpegnen af, at selvom der måtte blive etableret fuldkommen konkurrence på alle markeder, altså at systemfejl nr.1 blev overvundet,² så ville der fortsat mangle en »mekanisme«, der sikrer, at de decentrale, mikrobaserede beslutninger vil matche hinanden på makroniveau. Markedsøkonomien risikerer, hvis den bliver overladt til sig selv, som det netop var tilfældet i 1930'erne (og som det atter har været tilfældet i mange EU-lande i 1980'erne og 1990'erne), at havne i en fastlåst tilstand med betydelig arbejdsløshed, hvor markedskræfterne er lammede af forkerte (makro)prissignaler. Lige så effektivt markedsmekanismen kan fungere på de enkelte delmarkeder, lige så ubehjælpssomme vil markedskræfterne være med hensyn til koordination af priserne på makroplan.

Systemfejl nr. 2 har naturligvis størst betydning for prisdannelsen på de »store« markeder (arbejds-, kapital-, valuta- og boligmarkedet), fordi de »forkerte« priser giver »falske« signaler til mange markedsdeltagere, hvilket netop på disse markeder får særligt vidtrækkende makroøkonomisk konsekvenser. På arbejdsmarkedet kan ændringer i pengelønnen ikke umiddelbart sikre ligevægt mellem udbud og efterspørgsel af arbejdskraft; for et fald i (real)lønnen sikrer ikke automatisk at den effektive efterspørgsel efter varer og tjenester øges – snarere tværtimod. På kapitalmarkedet kan renten heller ikke sikre ligevægt mellem reale investeringer og

finansiell opsparring i den private sektor. Valutakursen sikrer ikke ligevægt på betalingsbalancens løbende poster (import og eksport af varer og tjenester) osv., osv.

Keynes' analyse afdækkede den vidtrækkende betydning af disse to – i forhold til virkeligheden – bristede antagelser, som den neoklassiske makromodel byggede på. Det måtte indebære, efter Keynes' mening, at »Laissez-faire«-politik havde spillet fallit³. De to »systemfejl« implicerer, at markedsbaserede økonomier ikke er selvregulerende, navnlig ikke på makroniveau. Prissystemet kan derfor ikke – i dobbelt forstand – på egen hånd klare koordinationen af de samlede økonomiske aktiviteter, så fuld beskæftigelse kan sikres.

Denne konklusion udelukker på den anden side ikke, at markedsøkonomier i perioder kan udvise en form for makroøkonomisk balance, således som det stort set var tilfældet i de første par årtier efter 2. Verdenskrig – og i USA i 2. halvdel af 1990'erne. At denne tilstand skulle kunne vare evigt, ville dog, ifølge Keynes, være meget lidt sandsynligt. Overlades markedsøkonomien til sig selv er der langt snarere en risiko for, at økonomien gang på gang vil køre fast med høj arbejdsløshed, som den ikke ved egen kraft kan trække sig fri af. Omvendt vil økonomien også kunne havne i en situation med vedvarende overefterspørgsel og tendens til kraftig inflation, som det var tilfældet i slutningen af 1960'erne. I begge situationer vil markedsøkonomien have brug for en »hjælpende« hånd til at skabe makroøkonomisk balance. Selvom man bør være meget forsigtig med ukritisk at overføre teorier, der er mere end 50 år gamle til den aktuelle situation, så synes de ovenfor nævnte systemfejl i høj grad stadig at gøre sig gældende. Man kan faktisk hævde, at i takt med stigningen i arbejdsdeling, specialisering og øget international handel er konsekvenserne af begge systemfejl blevet endnu mere vidtrækkende, end de var

for 60 år siden. Ingen vil i dag med rimelighed kunne hævde, at den måde markederne fungerer på blot tilnærmelsesvist minder om »fuldkommen konkurrence«, selvom det tilstræbes både internationalt (inden for WTO) og regionalt (ved bl.a. EU-kommissionens til tider heroiske indsats for at komme de værste monopoliseringstendenser til livs) gennem øget afregulering og liberalisering. En udvikling, der dog aldrig vil kunne afhjælpe systemfejl nr. 2, hvorfor den øgede liberalisering i sidste ende i stedet kan bidrage til en destabilisering af hele verdensøkonomien.

6. Keynes analyserede systemfejl

Det, Keynes satte fokus på, var med andre ord *ikke* en analyse af de uundgåelige, men mindre konjunkturbevægelser. Det var slet ikke en økonomisk politik, der mindede om 1960'ernes »fine-tunings«-politik, der var indeholdt i hans hovedværk fra 1936, men derimod en diskussion af de iboende systemfejl. Ikke mindst i lyset af krisen i 1930'erne var det blevet åbenbart, at systemfejl nr. 2 spillede en langt større rolle, end det hidtil havde været antaget i den økonomiske litteratur. Heraf fulgte den helt afgørende konklusion, at markedssystemet ikke er selvregulerende. En konklusion der, som nævnt, er uafhængig af omfanget og karakteren af systemfejl nr. 1. For selv om det virkelig skulle lykkes for WTO og EU-kommissionen at perfektionere alle markeder – herunder arbejdsmarkedet, så ville den manglende makroøkonomiske balance blot resultere i, at risikoen for større fluktuationer i både opad- og nedadgående retning i priser og lønninger blev forstærket. Dette var faktisk en del af problemet i 1920'erne og 1930'ernes England, at priser og lønninger først steg dramatisk, for dernæst at udvise et langstrakt forløb med faldende priser. Her så Keynes organisationerne på arbejdsmarkedet som et muligt bolværk, der i det mindste kunne lægge en dæmper på disse løn- og prisbevægelser i såvel opad- som nedadgående retning. En styrkelse af de »blinde« markeds kræfter ville derimod blot

have forstærket tendenserne til fortsat deflation (eller fortsat inflation).

Denne konklusion bragte ham i skarp opposition til den i mellemkrigstiden herskende visdom på »økonombjerget«, hvor der nærmedes en klippefast tro på, at markedssystemet – også makroøkonomisk betragtet – var selvregulerende, og at den eneste rigtige økonomiske politik – bortset fra lidt udjævning af konjunkturbevægelser – derfor måtte være en »Laissez-faire« politik. Ethvert politisk indgreb ville, ifølge den ortodokse teoriopfattelse, indebære en risiko for, at markedsøkonomiens selvjusterende mekanismer blev hindret i at fungere.

Det er på denne baggrund, at Keynes i 1930'erne ser staten som en mulig stabiliserende faktor i det makroøkonomiske system. Dette udelukker naturligvis ikke, at staten, hvis den ikke har forstået karakteren af systemfejl 2, kan føre en fejlagtig økonomisk politik, der blot yderligere destabiliserer udviklingen. Det var jo indførelsen af guldfo- den og kravet om permanent budgetbalance (the Treasury View), der øvede en direkte og skadelig indflydelse på krisens omfang i 1930'erne.

Det tog Keynes mere end 15 år teoretisk at gennearbejde analysen af det økonomiske system så grundigt, at han kunne nå til denne helt afgørende forståelse af markedsøkonomiens muligheder og begrænsninger. Han skrev igennem disse 17 år noget der vel nærmest kan karakteriseres som en føljeton – begyndende i 1919 med »The Economic Consequences of the Peace« afsluttende i 1936 med »The General Theory of Employment, Interest and Money«.

a. »Forkerte« priser og realløn

Første verdenskrig og den umiddelbart efterfølgende periode med store prisstigninger og efterfølgende langstrakte prisfald fik Keynes til at sætte fokus på prisdannelsen. I 1923

drog han den konklusion, at næst efter deflation (prisfald), så er inflation samfundets værste svøbe. Værdier og indkomster bliver omfordelt på en helt arbitrær og uretfærdig måde. Han vendte sig især imod den tilfældighed og uforudsigelighed, der karakteriserer perioder med deflation eller inflation. Deflation sætter samfundet i stå og skaber arbejdsløshed. Inflation skaber kunstigt op- pustede værdier, ruinerer middelklassen og destabiliserer samfundet. Det er ineffektivt, det er uretfærdigt, og det skaber arbejdsløshed.

På baggrund af prisstigningerne under og efter 1. Verdenskrig argumenterede Keynes således stærkt imod overvurderingen af pundet i forbindelse med genetableringen af guld- standarden i 1925, fordi det efterfølgende vil- le sætte gang i en deflationsproces. Han hilste derfor sammenbruddet af valutasystemet i 1931 velkomment og så det som en mulig måde, hvorpå den fortsatte deflation kunne brydes. På den anden side advarede han allerede i de sidste år af 2. Verdenskrig imod risikoen for en gentagelse af prisboom'et fra perioden kort efter 1. Verdenskrig. Inflation kan kun hindres gennem lønmoderation og lønpolitik, derfor er arbejdsmarkedets organisationer vigtige for opnåelse af en stabilisering af stigningstakten i pengelønsniveauet. Dette kræver dog, at organisationerne vedkender sig deres makroøkonomiske ansvar, hvilket i så fald ville bidrage til en reduktion af systemfejl 2.

b. »Forkert« rente

I Keynes' andet hovedværk (»A Treatise on Money«) fra 1930 analyseres de finansielle markeders makroøkonomiske fejlfunktion. Ifølge de klassiske lærebøger vil ændringer i renten sikre ligevægt mellem opsparing og investering i den private sektor; men det gør den ikke nødvendigvis. For renten er afkastet af finansielle fordringer, der i praksis har en usikker relation til afkastet på reale investeringer (i bygninger, maskiner og mil-

jøforbedringer). Specielt når der er tale om statsobligationer, så er forbindelsen mellem opsparing og investering helt overskåret. Problemet er, siger Keynes, at aktie- og obligationskurserne og dermed renten bestemmes på børsen i et casinoagtigt spil, hvor det er forventningerne til kursen i morgen, eller – når spekulanterne træffer rigtigt langsigtede beslutninger – til kursen om måske et halvt år, der øver den afgørende indflydelse på renteudviklingen. Derimod er afkastet af de bagvedliggende reale investeringer med en økonomisk levetid på 10, 20 eller måske 30 år uden nævneværdig betydning, når beslutninger skal træffes om køb og salg af aktier, obligationer og valuta. De daglige køb og salg af værdipapirer er i alt for høj grad bestemt af udsigten til nogle hurtige, ofte kortsigtede gevinster, som gennemføres, hævdede Keynes, uden nævneværdig skelen til de langsigtede økonomiske perspektiver. Spekulanterne handler med god grund således, fordi »we simply do not know«, hvad der vil ske på så langt sigt – de handler med andre ord ud fra den rigtige erkendelse, at systemfejl 2 er et uomgængeligt makroøkonomisk vilkår.

Den finansielle rente driver med andre ord af sted uden et realøkonomisk anker, hvorfor den i perioder kan være enten alt for høj eller alt for lav til at skabe realøkonomisk balance. I »A Treatise on Money« fra 1930 analyserede Keynes denne finansielle systemfejl, der øvede afgørende indflydelse på renteudviklingen.

c. Effektiv efterspørgsel

Men det er først i det egentlige hovedværk fra 1936, at det lykkedes ham at påvise, hvorfor arbejdsløshedens årsager skal søges i det forhold, at opsparingstilbøjeligheden i den private sektor overstiger investeringslysten, jfr. Jespersen(1998). Det er påvisningen af sammenhængen mellem makromarkedene, der er det afgørende nye. Det forhold, at den »forkerte« finansielle rente kan fastholde ar-

bejdsmarkedet i langvarig arbejdsløshed på grund af svigtende effektiv efterspørgsel var en teoretisk landvinding. Et eksempel på betydningen af systemfejl nr. 2: For når renten bestemmes af markedskræfterne i den finansielle sektor, så er der ingen prismekanisme, der sikrer, at investeringerne bliver store nok til at matche opsparingen ved fuld beskæftigelse. Keynes argumenterede i »The General Theory of Employment, Interest and Money« – bemærk titlen! – således i stærke vendinger for, at Bank of England i arbejdsløshedsperioder mere aktivt burde søge at få renteniveauet sænket. Også dengang havde Bank of England en uafhængig status, hvorfor forsøget med at overtale banken til at sænke renten mislykkedes. Parallellen til i dag er snublende nær, hvor det er Den europæiske Centralbank, der hindrer markedsrenten i at falde og som på grund af sin uafhængige status er uimodtagelig for realøkonomiske argumenter. Den stirrer blot på inflationstallene, som den ifølge Maastricht-traktaten er forpligtet til.

Hermed er den teoretiske og politiske baggrund ridset op for, hvorfor Keynes i midten af 1930'erne drog den konklusion, at hvis prisfaldstendenserne ikke kunne brydes, og hvis realrenten ikke faldt, så måtte staten mere direkte udfylde det efterspørgselshul, som overopsparingen i den private sektor efterlod, og som var hovedårsagen til den store arbejdsløshed. Efterspørgslen efter varer og tjenester var åbenbart for lille til at absorbere udbudet af arbejdskraft (der dengang i langt højere grad end i dag helt overvejende bestod af ufaglært arbejdskraft). I denne situation er det, at Keynes uden tøven anbefalede øgede offentlige investeringer i boliger, infrastruktur, skoler, kulturinstitutioner, som det engelske samfund i høj grad manglede i 1930'erne. I mellemkrigstiden var det den neoklassiske teori og det deraf afledte Treasury View vedrørende offentlig budgetbalance, der holdt Labour regeringen i Storbritannien tilbage. Det er Keynes' fortjeneste at have påvist, at

når markedssystemet nu engang er fejlbehæftet, og den private sektor derfor i perioder ikke er i stand til at omsætte opsparingen til reelle investeringer, så må staten træde til for at bringe de ledige hænder og maskiner i anvendelse. En politik som den sunde fornuft og den politiske nødvendighed dog forlængst havde fremtvunget i 1930'erne under Roosevelts »New Deal«-politik, men som måtte vente til 1936 med at få et økonomisk teoretisk underlag.

d. »Vore børnebørns økonomiske muligheder«

Lad mig som en anden aktuel kommentar tilføje, at tilbage i mellemkrigstiden, hvor Keynes skrev, var det tilfredsstillelsen af de materielle behov, som stod i centrum for den økonomiske diskussion. Ikke mange økonomer skænkede ressource- og miljø-problemerne en tanke midt i 1930ernes armod. For dem var det en ny og vigtig erkendelse, at markedssystemet havde disse iboende systemfejl, hvis overvindelse stillede krav om en aktiv økonomisk politik. Som nævnt var det prisen på arbejdskraft, kapital og valuta, det især var galt med.

I de mellemliggende 60 år har det med stadig større styrke vist sig, at ressource- og forureningssiden også lider under disse systemfejl. Der er intet i markedssystemet, der vil kunne tilsikre, at forureningen bliver holdt i ave, eller at forbruget af de udtømmelige ressourcer ikke overskrider et bæredygtigt niveau. På forureningssiden er der ganske enkelt slet ikke nogen markedspris. Det er først, når det offentlige direkte indfører en forureningsafgift, at disse forhold overhovedet øver indflydelse på den økonomiske udvikling. På resourcesiden lider prisdannelsen af de samme skavanker som på den finansielle sektor bl.a. præget af en alt for kort tidshorisont. En høj rente fører ligefrem til rovdrift på naturkapitalen.

Anvendelsen af arbejdskraft er ligeledes påvirket af forholdet mellem arbejds løn og prisen på naturressourcerne. Er der arbejdsløshed, så kan det tages som et udtryk for, at arbejdskraften relativt er for dyr i forhold til især energien. Hvis prisen på energi (og andre udtømmelige ressourcer) blev forøget, så ville produktionsprocessen blive mere arbejdsintensiv. Også her er markedssystemet ramt af systemfejl 2: Der er ingen mekanisme, der tilsikrer, at de relative faktorpriser (løn, rente, valutakurs og energipriser) af sig selv skaber fuld beskæftigelse endsige sikrer en bæredygtig udvikling.

Her er det som nævnt, at Keynes' analyser begrunder, hvorfor det er nødvendigt med en overordnet statslig regulering. Ændrede relative priser gennem afgifter (og subsidier) kombineret med offentlige investeringer kan fremme en *bæredygtig udvikling*.

Der foreligger naturligvis ikke nogen sikkerhed for, at det politiske system kan forhindre »government failures« eller »bureaucratic failures«. Men det i denne sammenhæng afgørende er påvisningen af, at det politiske system har en i hvert fald teoretisk mulighed for at føre en velfærdsforøgende politik, fordi markedsorienterede økonomier lider af de to nævnte systemfejl.

7. Keynes' konklusion

Keynes konkluderede sin analyse fra 1936 netop med at konstatere, at »den afgørende fejl ved det økonomiske system, som omgiver os, er dets manglende evne til at sikre fuld beskæftigelse og dets tilfældige og ulige fordeling af formuer og indkomst«. Derfor afviser han »Laissez-faire« politikken; for den kan ikke opfylde de tre hovedkrav, som han stiller til det økonomiske system, at det skal sikre: 1) effektivitet, 2) social retfærdighed og 3) individuel frihed. Han anbefalede ikke de overordnede statslige indgreb af lyst; men som en nødvendighed, hvis det markedsorienterede økonomiske system fortsat skulle fungere nogenlunde effektivt, samtidig

med at den individuelle frihed, som markeds-systemet også åbner mulighed for, kunne be-
vares.

»He was the last of the great English Libe-
rals«, som Robert Skidelsky skriver i indled-
ningen til sin meget læseværdige biografi.

Noter

- 1 Oplæg tidligere præsenteret på workshop om ma-
kroøkonomi på Nationaløkonomisk Forenings
møde den 7.-8. januar 2000, Koldingfjord. Revi-
deret i maj 2001 bl.a. under indtryk af udgivelsen
af det tredje og sidste bind af Robert Skidelskys
meget læseværdige biografi om Keynes.
- 2 Et teoretisk spørgsmål, som de oprindelige
neoklassiske økonomer (bl.a. Keynes' Cam-
bridge-kollega A.C.Pigou) var og de moderne ny-
keynesianere (bl.a. Rudiger Dornbusch, Stanley
Fischer og Gregory Mankiw) fortsat stadig er me-
get optaget af. (Betegnelsen nykeynesianere er ik-
ke en fejlskrivning. Således benævnes de, da
træghed i løntilpasningen skaber et (midlertidigt)
rum for finanspolitiske tiltag.)
- 3 Jfr. at Keynes allerede i 1926 havde foregrebet
denne konklusion i sit essay »The End of Lais-
sez-Faire«. Optrykt i »Essays in Persuasions«
bind IX i »The Collected writings of John May-
nard Keynes«.

Litteratur

Der er efterhånden en meget righoldig litteratur om,
hvad Keynes har sagt og ment igennem de 40 år,
han fungerede som aktiv økonom.

Det efter min mening mest oplysende og autoritative
værk, er historikeren, Robert Skidelsky's Key-
nes-biografi:

Vol. I: »Hopes Betrayed- 1883-1920«, London, 1984

Vol. II »John Maynard Keynes – the Economist as Sa-
viour, 1920-37«, Macmillan, London, 1992.

Vol. III »Fighting for Britain – 1937-46«, Macmillan,
London, 2000

På dansk er der ikke skrevet så voldsomt meget.

Niels Henrik Topps disputats fra 1986, Udviklingen i
de finanspolitiske idéer i Danmark 1930-45,
DJØFs Forlag, beskriver, hvorledes Keynes' teo-
rier havde svært ved at blive omsat til praktisk
økonomisk politik i Danmark.

Jeg har skrevet to opslag om Keynes og Keynesiansk
teori til Det danske Nationalleksikon og en artikel
i Økonomi og Politik, årg. 1998, »Keynes havde
noget nyt at sige om pengeløn og budgetbalance i
The General Theory«, 71. årg. nr.2, s.3-11

Ligesom jeg i min lærebog »Introduktion til ma-
kroøkonomisk teori« har givet en grafisk frem-
stilling af, hvilke konsekvenser systemfejl nr. 2
har for den makroøkonomiske analyse af arbejds-
løshedens årsager.